

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ Oktatási Osztályának 1959. évi munkájáról

BESENYEI ANDORNÉ – PAPP ISTVÁN

Az Országos Könyvtárügyi Tanács Oktatási Szakbizottsága alakítja ki a könyvtáros szakképzés és továbbképzés országos tervét, és vitatja meg az egyes tanfolyamok programját. A terveket az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központjának Oktatási Osztálya dolgozza ki és a Művelődésügyi Minisztérium Könyvtári Osztályának jóváhagyásával hajtja végre.

Az első országos képzési és továbbképzési terv 1956 nyarán készült el; a Könyvtárügyi Tanács 1957 tavaszán tárgyalta. (Erről bővebben V. *Wald-appfel* Eszter *A Könyvtáros* 1958. évi 5., 9. és 10. számában.) A tervezet a képzési formákat két csoportba osztja: a) képesítést nyújtó tanfolyamok, b) továbbképzés.

Ennek a tervezetnek az alapján indult meg felsőfokú szakképzésként az egyetemet nem könyvtárszakon végzett könyvtárosok kétéves kiegészítő (akkor „ráfejelőnek” nevezett) tanfolyama és az érettségizett könyvtárosok ugyancsak kétéves középfokú tanfolyama. A továbbképzés során pedig megindítottak egy tanfolyamot a raktárkezelők, egy másikat a gyermek- és ifjúsági könyvtárosok számára; ekkor szervezték meg a könyvhigiéniai tanfolyamot is.

Annak ellenére, hogy az Oktatási Szakbizottság feladata csak az elvi irányítás, 1956—1959-ig nagy és sikeres erőfeszítéseket tett, hogy a szervezés nehéz és külön apparátust kívánó teendőit ellássa. Ennek a könyvtárosképzés szempontjából nem éppen kedvező helyzetnek a megjavítására létesült az Oktatási Osztály.

Céljaink az első évben szükségképpen szerények voltak. Előbb meg kellett ismerkednünk szakterületünkkel, tanulmányoznunk kellett a más, hasonló területeken folyó oktatási munkát, fel akartuk mérni a könyvtárosképzés aktuális feladatait és folytatni akartuk a már megindult képzésformákat. Az év elején készített munkatervünk azonban állandóan bővült és a továbbképzés során új feladatokkal is meg kellett birkóznunk.

Egész munkánkat két alapelv hatotta és hatja át.

Első a *szakmai és politikai ismeretek egységének elve*. Abból indultunk ki, hogy a könyvtárosi munka sajátos kulturális és politikai nevelőmunka, amely mindenekelőtt világnézeti és politikai megalapozottságot igényel, továbbá abból, hogy sokoldalúan képzett, a tudomány, a szépirodalom és a művészet ismeretében jártas könyvtárosokra van szükség.

A másik alapelv az, hogy *a könyvtári munka elmélete és gyakorlata szorosan összefügg*. Ebből következik, hogy az oktatás keretében egyesíteni kell az elméleti és gyakorlati ismereteket, elkerülve az elvont elméletieskedést és a szűk praktícizmust egyaránt.

I.

FELSŐFOKÚ KÖNYVTÁROSKÉPZÉS

A *felsőfokú szakképzés* az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár-tudományi Intézetének a feladata. Ezt a feladatát több, mint tíz éve látja el. A felsőfokú szakképzés egyik formájával azonban egészen az 1959/60-as tanévig nem foglalkozott, ez pedig az *egyetemet nem könyvtárszakon végzett könyvtárosok képzése*. Ezt a feladatot először az Oktatási Szakbizottság, majd megalakulása után a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Oktatási Osztálya vállalta. Jelenleg is folyik egy kétéves kiegészítő levelező tanfolyam az egyetemet nem könyvtárszakon végzett közművelődési könyvtárosok számára.

1959 decemberében 18 közművelődési könyvtáros tette le sikeresen az első év záróvizsgáit, a tanfolyamra jelentkezeteknek kevesebb, mint 50%-a. A lemorzsolódás fő oka az, hogy nem tudtunk a hallgatóknak az egyetemhez hasonlóan munkaidőkedvezményt adni; amellet az első évben még a konferenciákra és a vizsgákra való utazás költségeit is a hallgatóknak kellett fedezni.

A tanfolyam anyaga lényegében megegyezik az egyetem kiegészítő könyvtáros szakának tananyagával. Az 1951 előtt egyetemet végzett könyvtárosok filozófiát és politikai gazdaságtant is tanulnak.

E tanfolyam befejezése után újat már nem indítunk, mivel az 1959/1960. tanévben az egyetemet más szakon végzett könyvtárosok számára már az egyetem gondoskodott a felsőfokú könyvtárosi szakképzettség kiegészítő szakként való megszerzésének lehetőségéről.

A főiskolát nem könyvtárszakon végzett könyvtárosok felsőfokú tanfolyama viszont az Oktatási Osztály feladata lesz.

II

A KÖZÉPFOKÚ KÖNYVTÁROSKÉPZÉS

A középfokú szakképzés szükségessége. — Előzmények.

A magyar könyvtárak középfokú kádereinek utánpótlása és kiképzése megoldatlan kérdés volt hosszú időn keresztül. A modern könyvtári üzembem pedig, a munkakörök differenciálódásával együtt megjelent az igény az iránt a személyzeti kategória iránt, amely alaposan ismeri a könyvtári technikát, de amelytől nem követelünk meg tudományos felkészültséget. A felszabadulás után a magyar könyvtárügy rohamos fejlődése a kérdést csak kiélezte. Tudományos könyvtárainkban túlságosan is felduzzadt a magasán kvalifikált, egyetemet végzett dolgozók száma. Néhány példa:

	alap- fokú rendelkező	közép- iskolai dolgozók	felső- végzettséggel száma
Országos Széchényi Könyvtár	82	35	142
Tudományegyetemi hálózat	69	44	135
Műszaki felsőoktatási hálózat	26	23	43

Gyorsan fejlődő közművelődési könyvtárhálózatunk személyzeti fejlesztéséhez viszont nem álltak rendelkezésünkre szakképzett könyvtárosok. Az utóbbi hiány pótlására már korán megtörténtek az intézkedések. Az újpesti öthónapos könyvtárosiskola, a Pedagógiai Főiskola könyvtáros szaka gondoskodott közép-, illetve felsőfokú káderekről, az egyetemi könyvtárosképzés mellett. (Egy éven keresztül könyvtáros-technikum is működött.) Mind a könyvtárosiskolában, mind a főiskolán folyó könyvtárosképzést azonban megszüntették. A felsőfokú könyvtárosok kiképzése ugyan továbbra is biztosított volt az egyetemen, de a középfokú munkakörök utánpótlása megszűnt. Az alapvető szakmai képzést szolgálta a technikai minimumvizsga, de ennek anyagát már megjelenése idejében sem lehetett középfokú követelménynek tekinteni.

Nem kifejezetten alapképzési céllal indult 1957-ben egy kétéves könyvtárosi tanfolyam, érettségizett könyvtárosok számára. Menetközben alakult ki tulajdonképpeni jellege és vált az első középfokú könyvtárosképző tanfolyammá. A tanfolyamon a vidéki közművelődési és a szakszervezeti könyvtárosok közül háromszázan vettek részt.

Az 1957—59-es tanfolyamnak érdeme, hogy megindította a középfokú könyvtárosképzést. A mostoha szervezési körülmények miatt azonban számos hibája volt. Az Oktatási Szakbizottság nem lévén adminisztratív szerv, nem tudta kellőképpen összefogni az egyes megyékben levő tanulócsoportokat. Így a színvonal nagyon változóan alakult. A központi irányítás hiánya tanulmányi lazaságban nyilvánult meg, néhány megyét kivéve, ahol nagyon lelkiismeretesen foglalkoztak az oktatással. A tanulmányi felelősök nem kaptak megfelelő segítséget. A tananyag végeredményben a könyvtár-tanra korlátozódott, az ideológiai és általános műveltségi előadások rendszertelenek voltak. Nem értek el kielégítő eredményt a címléírás és szakozás oktatása terén sem.

Az Oktatási Osztály a tanfolyamot 1959 tavaszán vette át. A vizsgáig rendelkezésre álló rövid idő alatt igyekezett a tanulócsoportokat közös nevezőre hozni és azonos vizsgakövetelményeket megszabni, ami többé-kevésbé sikerült is.

Ez első tanfolyam tapasztalatai alapján szerveztük meg a másodikat. A feladat bonyolultabbá vált, mert az Országos Könyvtárügyi Tanács debreceni ülésén hozott határozata alapján előtérbe került a már könyvtárban dolgozók utólagos kiképzése mellett a középkáderutánpótlás biztosításának a kérdése is. Továbbá a középfokú oktatás nem korlátozódhatott csupán a vidéki közművelődési és a szakszervezeti hálózatra, hanem minden könyvtári hálózatban megoldásra várt.

A képzés célja és tartalma

A középfokú könyvtárosképzés célja és feladata, hogy szocialista világnézetű, politikailag tájékozott, a szakmára elméletben és gyakorlatban felkészült, a könyveket jól ismerő, a középfokú munkakörök feladatait eredményesen ellátó könyvtárosokat képezzen ki a közművelődési, általános tudományos és szakkönyvtárak számára.

A tananyagot úgy kellett tehát összeállítani, hogy a tanfolyam egységes alapképzést biztosítson minden középfokú munkakörben dolgozó könyvtáros számára. Ezért nem lehettünk tekintettel az egyes könyvtártípusok speciális követelményeire, hanem a lehetőség szerint összehangoltuk ezeket az igényeket. Abból indultunk ki, hogy a speciális ismereteket a hallgatók gyakorlati munkájuk során fogják elsajátítani.

A következő tantárgyakat tartottuk szükségesnek.

1. A szocialista világnézet kialakítását és a politikai tájékozottságot szolgálta az „Ideológiai ismeretek” című tantárgy, amely tulajdonképpen három részből tevődött össze;

a) A marxizmus—leninizmus alapjai.

b) Művelődéspolitikai ismeretek.

c) A kül- és belpolitikai helyzetben való tájékoztatás.

A marxizmus—leninizmus alapjaiból dialektikus és történelmi materializmust egy évig, politikai gazdaságtant és tudományos szocializmust fél-fél évig tanítunk.

A művelődéspolitikai ismeretek tananyaga eddig a legfontosabb ilyen tárgyú pártokumentumokra szorítkozott. Kívánatosnak látszik azonban, hogy ezt a kört valamennyire szélesítsük, akár bővebb irodalomjegyzék, akár összefoglaló jegyzet segítségével.

A kül- és belpolitikai ismereteket nem külön tárgyként, hanem a két előzőhöz kapcsolódva tárgyaltuk.

2. Az elméleti és gyakorlati szakmai felkészültséget az alábbi tantárgyak adják meg.

a) Könyvtáratan.

A tantárgy felépítése; 1. A könyvre és a könyvtárra vonatkozó általános ismeretek; a könyvtáros személye; a magyar és a nemzetközi könyvtárügy. 2. A könyvtár épülete és berendezése. 3. Az állománygyarapítás. 4. A raktározás. 5. A feldolgozó munka. 6. Olvasószolgálat, tájékoztatószolgálat. 7. Különgyűjtemények. 8. Gazdasági, ügykezelési ismeretek.

Felmerült az a gondolat is, hogy a tanfolyam utolsó félévében bizonyos szakosítás történjék oly módon, hogy a könyvtáratan keretében másfél éven át általános kiképzést kapnának a hallgatók, az utolsó félévben pedig érdeklődésük és a szükségletek szerint három irányban specializálódnának (hálózati-módszertani munka, gyermekkönyvtárosság, dokumentáció.) Az általános könyvtáratan keretében természetesen mindhárom téma tárgyalást nyer, csak szűkebb keretek között.

b) — c) Címleírás. — Osztályozás.

Noha a könyvtáratan részét képezik, gyakorlati jelentőségük miatt mégis külön tantárgyakként emeltük ki a címleírást és az osztályozást. Mindkettő tanítására egy-egy évet szántunk.

d) Könyv- és könyvtártörténet.

A könyv- és könyvtártörténetet egyetemes és magyar vonatkozásában tárgyaljuk. Vázlatos képet akarunk adni a könyv és a könyvtár fejlődés-történetéről.

3. Tágabb értelemben az előző tantárgycsoportokhoz sorolhatnánk a következőket is, de mivel a középfokú könyvtárossal szemben támasztott követelmények között külön kiemeltük a könyvismeretet, itt is külön választjuk. Két tantárgy tartozik ide:

a) Bibliográfia.

A középfokú könyvtárostól a magyar könyvtermésben való tájékozottságot kívánjuk meg. Ezért a tantárgy szerkezeti felépítése: 1. Bibliográfiai alapfogalmak, a bibliográfia fajtái. 2. A magyar nemzeti bibliográfia. 3. A magyar szakbibliográfiák. 4. Bibliográfiaszerkesztési alapismeretek.

b) Könyvismeret.

Könyvismeretre csak úgy tudjuk megtanítani a hallgatókat, ha legalább nagy vonalakban megismertetjük velük azt a területet, amelyre a könyvek vonatkoznak. Ezért az egyes könyvcsoportok ismertetése előtt a középiskolás ismeretekre alapozva összefoglalót adunk a tudományág vagy művészet egészéről, mibenlétéről, történetéről. A tanfolyam középfokú jellege miatt kizártuk a tudományos szintű és az idegennyelvű könyveket. Megtartottuk a következő csoportokat; szakbibliográfiák, szaklexikonok, közérthető színvonalú segédkönyvek, ismeretterjesztő művek, népszerűsítő folyóiratok.

E tantárgy kialakításában — hazai tapasztalatok nem lévén — külföldi példák nyomán indultunk el. Ha sikerül jól kidolgozni ezt a tárgyat, több szempontból is hasznos lesz. Feltárja az emberi ismeretanyag részei között levő helyes arányokat — ezzel igyekszünk változtatni könyvtáraink egyoldalú humán beállítottságán; megadja az ipari és mezőgazdasági termelés alapjaira vonatkozó elemi tudnivalókat; megalapozza a szakozói munkát, ha a tudományokat — az ETO-val ellentétben — egymással való szerves kapcsolódásban mutatja be; az olvasószolgálati munka színvonalát növeli; hozzászoktatja a könyvtárosokat a könyvekkel való önálló megismerkedéshez.

A tantárgyat négy részre osztottuk: 1. Történeti és elméleti bevezetés. — Filozófia. 2. Természettudományok, ipar, mezőgazdaság, orvostudomány. 3. Társadalomtudományok. 4. Művészetek és szépirodalom.

A bevezetés részben tudománytörténetet tartalmaz, részben pedig az anyagi világ különféle jelenségeinek egymással való összefüggését tárja fel és rámutat arra, hogy a jelenségek egyes csoportjainak milyen tudományágak felelnek meg. Végül tárgyalja a tudománynak és művészetnek a társadalommal való kölcsönhatásait. A bevezető rész függelékként tartalmazza a könyvelemzés módszertanát.

E két tantárgy oktatásában a legszorosabb kapcsolatot kell megteremteni, sőt egybeolvasztásuk is megfontolandó.

4. Az előbbieken felsorolt ismereteken kívül még a következőket tartottuk szükségesnek.

a) Nyelvismeret.

Az orosz nyelvet a középfokú nyelvvizsga szintjén és egy szabadon választottat a szótárral való olvasás fokán kell ismerni.

b) Gépírás.

A tízujjas vakírás elsajátítását tűztük ki célul, 150-es leütési sebességgel.

Az elméleti tanulást megalapozza a könyvtárban folytatott gyakorlat, a rendszeresen végzett könyvtári munka.

A képzés szervezeti keretei és módszerei.

A tanfolyam kettős feladattal indult:

1. kiképezni a már könyvtárban dolgozókat;
2. tervszerűen gondoskodni a középfokú könyvtáros utánpótlásról.

Ennek megfelelően két tagozatot alakítottunk ki: levelező és nappali tagozatot. Az oktatás módszerét tekintve alapvető különbség nincs a két tagozat között: mindkettő főleg az önálló tanulásra épít.

A levelező tagozatra elsősorban az állami és szakszervezeti közművelődési hálózatból jelentkeztek, de máshonnét is kerültek szép számmal, összesen mintegy kétszázharmincan. A nagylétszámú hallgatóságot 4 budapesti és 10 vidéki tanulócsoportba szerveztük. A vidéki tanulócsoportok létszáma 5 és 18 között mozog, a pestieké 12 és 38 között. Budapesten hálózatonként alakítottunk csoportokat (Országos Műszaki Könyvtár, Fővárosi Szabó Ervin könyvtár, szakszervezeti hálózat, Országos Széchényi Könyvtár), vidéken pedig a közlekedési lehetőségek figyelembevételével, lehetőleg a jobb megyei könyvtárak mellett. A vidéki hallgatók létszáma száz: közülük kb. 30 szakszervezeti könyvtáros.

A levelező tagozat hallgatói félévenként 3 egynapos konferencián vesznek részt, előre megszabott tematika szerint. A tapasztalat azt mutatja, hogy ez a háromszor egy nap kevés. Helyesebb lenne, ha az összejövetelek számát csökkentenénk, de időtartamukat megnyújtanánk. Ha már túl vagyunk a jelenlegi személyzet kiképzésén és már csak az utánpótlást kell biztosítanunk, akkor célszerűbb egy központi helyre gyűjteni a hallgatókat. A vidéki könyvtárosok kiképzéséhez feltétlenül szükséges egy központi könyvtáros iskola és kollégium. A budapesti hallgatók részére pedig az esti oktatás valamely formáját tartjuk kívánatosnak.

A nappali tagozatot az Országos Könyvtárügyi Tanács debreceni határozata szellemében szerveztük meg. A tanulók a tanulmányi idő alatt rendszeresen végeznek könyvtári munkát is. A nappali tagozat még csak rövid múltra tekinthet vissza, de a jelek szerint kisebb változtatásokkal beválik.

Az 1959/60. tanévben hat tankönyvtárban (Országos Széchényi Könyvtár, Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, Országos Műszaki Könyvtár, miskolci, kaposvári, veszprémi megyei könyvtár) 22 hallgató tanul a nappali tagozaton.

A könyvtárostanonulók napi öt órát dolgoznak, tervszerűen megismerkedve a könyvtár minden munkafolyamatával és napi három órát tanulnak. Az első félévben ez túlnyomórészt egyéni tanulást jelentett az oktatási felelősök irányításával. Budapesten, ahol kedvezőbbek a lehetőségek, a legfontosabb tárgyakból közös foglalkozásokat (előadás, szeminárium) is tartottunk. A jövőben ezeket szaporítani kívánjuk. A félévi vizsgák előtt a hallgatók egyhetes előkészítón vesznek részt.

Az oktatási felelősökkel tanulmányi értekezleteken beszéljük meg az aktuális problémákat. A jövőben ezeket rendszeresítjük és az oktatási felelősök továbbképzésének alapjává tesszük.

Az első félév mérlege

1960 márciusában lezárult a tanfolyam első féléve. Igen rövid idő alatt kellett előkészíteni a tanfolyamot és ez erősen érezte hatását mind tartalmi, mind szervezeti vonatkozásban.

A tananyag összeállításánál egyes tárgyaknál túl magas követelményeket szabtunk. Mivel gyorsan volt szükség a jegyzetekre, kellő ellenőrzés nélkül adtuk ki némelyiket. Az oktatási felelősökkel való foglalkozás nem volt elég tervszerű és gyakran csak szervezeti kérdésekre korlátozódott. A konferenciák ellenőrzését nem szerveztük meg. Az eredeti tananyagban nem szerepelt a pedagógia. A tanfolyam megindítása előtt nem mértük fel a hallgatók nyelvi ismereteit.

Az eredmények közé kell sorolnunk, hogy az előző tanfolyamokhoz képest igényesebb oktatómunka folyik. Sikerült megteremteni a tanfolyam tekintélyét: aki eredményesen akarja elvégezni, annak keményen kell tanulnia. A tananyag megfelel a követelményeknek. Kialakulóban vannak a tanfolyam szervezeti keretei, tapasztalataink alapján eredményesebb oktatási módszereket tudunk a jövőben alkalmazni és a középfokú könyvtárosképzés távlatai is kezdenek kibontakozni. Az első félévi vizsgák kielégítő felkészültségről adtak számot. Az egyes tanulócsoportok átlageredményei a hármas és a négyes között mozognak, noha a mércét elég magasra állítottuk.

A vizsgák három legfontosabb tapasztalata a következő;

1. Középfokú levelező tanfolyamon tankönyvek nélkül nagyon nehéz tanulni. Még lelkiismeretes felkészülés esetén is komoly zavarok voltak az anyag tudásában a tankönyvként használt kézikönyv és az újabb irodalom eltérése miatt.

2. A levelező formának igen súlyos hátránya az, hogy az oktató és a hallgatók között laza a kapcsolat, hiányzik az oktatási munka rendszeresége. A félévenkénti három egynapos konferencia alig több a semminél.

3. A nappali tagozat hallgatóinak felkészültsége jobb volt az átlagosnál. Mindenütt, ahol jelenleg könyvtárostanuló-képzés folyik, elégedettek ezzel a formával, helyesnek és szükségesnek tartják. Fiatalokat vesznek fel, akiket saját igényeiknek megfelelően nevelhetnek. A kiképzési idő alatt elválik, hogy melyik tanuló milyen munkakörben lesz használható. Az új képzési forma iránt már több könyvtárból érdeklődtek és kijelentették, hogy örömmel vennének fel ők is könyvtárostanulókat. Ugyanakkor nem hallgathatjuk el ennek a formának fő nehézségét: ha nem rendszeresített állásra veszik fel a tanulókat, nincs biztosítva elhelyezésük a tanfolyam elvégzése után.

A fenti tapasztalatok alapján úgy kell átalakítanunk a középfokú könyvtárosképzés szervezését, hogy lehetőleg egyesítse mindkét tagozat előnyeit, a hátrányok nélkül.

A fejlődés következő lépései

Az MSZMP VII. kongresszusának határozatai alapján továbbra is irányelvnek tekintjük a helyes politikai és világnézeti állásfoglalás és a szakmai felkészültség egységét, továbbá az elmélet és gyakorlat szoros kapcsolatát.

Kialakítjuk a tanfolyam végleges tananyagát. A tantárgyak közé fel kell venni a pedagógiát. A könyvtártonon belül bizonyos szakosodást teszünk lehetővé három irányban: gyermekkönyvtárosság, hálózati-módszer-tani munka, dokumentáció.

Megíratjuk a szükséges tankönyveket, illetve jegyzeteket.

Szervezeti téren ki kell alakítani a középfokú könyvtárosképzés iskolai keretét.

Addig is azonban Budapesten ki kell alakítani az esti oktatás alapjait, vidéken pedig az egynapos konferenciákról át kell térni a félévenként kétszer két vagy háromnapos konferenciákra.

Végül kívánatos a felső- és középfokú könyvtárosképzés mind szervezeti, mind tartalmi összehangolása.

III

ALAPFOKÚ KÖNYVTÁROSKÉPZÉS

Az alapfokú képzés egységes szervezetéről még nem beszélhetünk. A közművelődési hálózatban a technikai minimumvizsga jelentette az alapfokú szintet, de ezt a vizsgát olyan könyvtárosok tették le eddig, akiknek középfokú képzettségre lett volna szükségük. Hasonló a helyzet a műszaki könyvtárosok esetében is. A nagykönyvtárak alapfokú kádereinek képzéséről csak ötletszerűen történt gondoskodás. Alapfokú szakmai képzésben kell részesíteni a társadalmi munkás, a tiszteletdíjas és a mellékfoglalkozású könyvtárosok igen nagylétszámú taborát is. Ebben az irányban bizonyos kezdeti lépést jelentettek az 1959-es nyári egyhetes tanfolyamok a falusi könyvtárosok részére, de ebben az oktatási formában még a továbbképzés elemei voltak túlnyomóak.

Az alapfokú munkakörben dolgozó könyvtárosok szakképzésének megszervezése még előttünk álló feladat.

IV

KÖNYVTÁROSTOVÁBBKÉPZÉS

A továbbképzés célja és megszervezése

A továbbképzésnek minden könyvtárosra ki kell terjednie.

A cél az, hogy a könyvtárosok mindenkor lépést tartsanak a művelődéspolitikai, a könyvtári elmélet és gyakorlat s az irodalom fejlődésével, hogy ismereteik ezeken a területeken állandóan bővüljenek és mélyebbé váljanak.

A továbbképzésnek feltétlenül folytonosnak, folyamatosnak, szabályos időközökben ismétlődőnek kell lennie. A könyvtáros hivatása hasonló a

pedagóguséhoz, továbbképzésének is a pedagógustovábbképzéshez kell hasonlóná válnia.

A továbbképzés szervezeti formáin és távlati tervein még dolgozunk, de a könyvtári munka az egyes területeken annyira szükségessé tette egyes továbbképzési formák megindítását, hogy a végleges tervek és szempontok kialakulását nem várhattuk meg.

A könyvtárostovábbképzés 1959-ben

1959-ben a Könyvtártudományi és Módszertani Központ Oktatási Osztálya továbbképző tanfolyamokat indított mind a közművelődési, mind a tudományos könyvtárak dolgozói számára. A tanfolyamok tematikáinak összeállításán és az előadások megszervezésén kívül igen sok nehézségünk volt a vidéki hallgatók elszállásolásával és ellátásával. Mind a továbbképzés, mind a középokú, könyvtárosképzés helyzetét nagyon megkönnyítené egy állandó, esetleg a Népművelési Intézettel közös bentlakásos iskola létrehozása.

1. Közművelődési könyvtárosok továbbképzése

A legtöbb könyvtárosra a közművelődési könyvtárvezetők továbbképzése terjed ki. Ezt 1959 szeptemberében indítottuk meg Leányfalun. A tanfolyam hallgatói a járási könyvtárvezetők több mint 50 százalékából, a megyei könyvtárak módszertani és olvasószolgálati csoportvezetőiből álltak. A résztvevők száma összesen 100 volt.

A leányfalusi hatnapos tanfolyamon kategóriánkénti és közös előadásokat és szemináriumokat rendeztünk.

A szakmai előadások közül legjobban az olvasószolgálati csoportvezetők foglalkozásai sikerültek. A következő témákkal foglalkoztak: 1. a politikai feladatok támogatása a könyvtár eszközeivel, 2. a bibliográfiák hasznosítása, 3. a szabadpolc rendszer, 4. a könyvtári igénykutatás és végül 5. az ifjúsági munka.

A módszertani csoport hasznos foglalkozásai közül kiemelkedett „A módszertani munka területe, lényege” c. előadás és az azt követő szeminárium. Legnehezebb volt a járási könyvtárvezetők anyagának összeállítása, ugyanis a résztvevők összetétele nagyon vegyes volt. Voltak régi, tapasztalt könyvtárvezetők és voltak szép számban fiatalok, tapasztalatlanok is. A tanfolyam előadásai újat lényegében csak a fiatalabb könyvtárvezetők számára adtak. Mégis egyöntetűen hasznosnak ítélték a tanfolyamot főleg azért, mert a szemináriumi viták során értékes tapasztalatcserére nyílt alkalom. Jók és hasznosak voltak a délutáni közös foglalkozások. Itt a könyvtárosok előadásokat hallgattak a politikai, a mezőgazdasági, a műszaki irodalomról és a mai magyar szépirodalomról. Meghívtunk néhány író is, hogy a közös problémákat a könyvtárosokkal megbeszélhessék.

A hallgatók a tanfolyamra dolgozatokat hoztak magukkal. Ezek témáját a saját munkájuk köréből szabadon választották ki. Sok volt közöttük a gondos, értékes és hasznos gondolatokat felvető munka.

A tanfolyamon a hallgatók feladatul kapták, hogy a kiosztott szovjet módszertani anyagot dolgozzák fel saját körülményeikre alkalmazva és a legközelebbi konferencián számoljanak be munkájukról.

1960 folyamán külön rendezünk tanfolyamot a járási könyvtárvezetőknek és külön a megyei könyvtárak csoportvezetőinek.

Az 1958—1959-es tanévben indult meg a második *gyermekkönyvtárosi tanfolyam*. A tanfolyam tematikája az előzőére épült, amelyet a Gyermekkönyvtári Szakbizottság dolgozott ki. A három fő témacsoport a következő volt: 1. könyvtáratan, 2. lélektani és pedagógiai ismeretek, 3. ifjúsági irodalom. Helyesnek bizonyult, hogy a szorosán vett könyvtári szakismereteken kívül pedagógiai és lélektani ismereteket is kaptak a hallgatók, hiszen a gyermekkönyvtáros munkája javarészt pedagógiai munka. — A tanév során két központi konferencián adtak számot a résztvevők tanulmányaikról. A konferenciákon a legfontosabb kérdésekről előadások hangzottak el. A gyakorlati oktatás célját szolgálta a gyermekkönyvtárban tett látogatás, s az ifjúsági művek pedagógiai, lélektani és esztétikai szempontból való írásbeli elemzésének közös megbeszélése.

Ezen a tanfolyamon 63 hallgató kapott gyermekkönyvtárosi oklevelet. A tanfolyamot egészében véve hasznosnak mondhatjuk. Nagyszámú gyermekkönyvtáros kiképzéséről gondoskodhattunk ilyen módon. A tanfolyam során a következő tapasztalatokat nyertük: 1. Különös gondot kell fordítani a gyermekkönyvtárosok világnézeti képzésére, tekintettel nevelő feladataikra. 2. Tisztázni kell a gyermekkönyvtárak és más gyermekintézmények, valamint az iskolai könyvtárak együttműködési lehetőségeit és egymáshoz való viszonyát. 3. A gyermekkönyvtárosnak alapvető polittechnikai ismeretekkel is kell rendelkezniük az iskolai oktatás elősegítésére. 4. Az irodalmi ismereteknek ki kell terjedni az ismeretterjesztő irodalomra is. 5. Az oktatást jóval gyakorlatibbá kell tenni, ellenőrizni kell, hogy a tanultakat a saját gyakorlatukban felhasználják-e a könyvtárosok.

1959 decemberében nyolcnapos *osztályozó és címleíró tanfolyamot* rendeztünk 28 megyei és járási könyvtáros számára. Szándékunk az volt, hogy a feldolgozó munkában még járatlan könyvtárosokat megtanítsuk e munka alapjaira. A hallgatók összetétele vegyes volt. Legtöbbször a feldolgozó csoportok gyakorlott vezetőiből vagy munkatársaiból kerültek ki, de néhány teljesen kezdő is elvégezte a tanfolyamot. A tanfolyam eredményesen végződött, a gyakorlott feldolgozók rendszerezték, gyarapították ismereteiket, a kezdők pedig jó alapot kaptak további munkájukhoz. A jövőben arra fogunk törekedni, hogy a hallgatók összetétele egyöntetű legyen.

Fontos területe a továbbképzésnek a *falusi közművelődési hálózat könyvtárosai részére* évente megyénként megtartott *4—6 napos továbbképző tanfolyam*. Ezek a falusi könyvtárosok közvetlen irányítást, útmutatást kapnak munkájukhoz — sokszor anélkül, hogy szakképzésben részesültek volna. Így ezeknek a tanfolyamoknak továbbképzési és előképzési jellege sajátosan, és egyelőre szükségszerűen keveredik.

Nyári tanfolyamokat már ezelőtt is több megyében tartottak tiszteletdíjas, vagy társadalmi munkás falusi könyvtárosok számára. A tiszteletdíjas falusi könyvtárosok legnagyobb része pedagógus, s ezek összehívására csak a nyári tanítási szünetben nyílik lehetőség, bár még ekkor is sok nehézséget

kell leküzdeni. A múlt évben először szerveztük meg ezeket a tanfolyamokat központilag. Útmutatót adtunk ki segítségül az előkészítéshez és a megszervezéshez; meghatároztuk nagy vonalakban, hogy mivel foglalkozzanak, mintatematikát dolgoztunk ki; a legfontosabb művelődéspolitikai és irodalomismereti témákról kész előadásokat küldtünk a megyei könyvtárakhoz, a tanfolyamvezetők számára pedig konferenciát tartottunk.

A tanfolyamot a 19 megyei könyvtár közül 17 rendezte meg, összesen kb. 800 tiszteletdíjas falusi könyvtáros végezte el. Hét megyében közösen szervezték meg a többi népművelők tanfolyamaival. A tapasztalat szerint helyes valamiféle koordinációt teremteni a népművelők nyári tanfolyamaival, mert ezáltal egyrészt hangsúlyozzuk a könyvtáraknak a népművelés más területeivel való szerves kapcsolatát, másrészt a közösen megtartott előadások anyagi megtakarítást is hoznak. Nem célszerű azonban ott erőszakolni az együttműködést, ahol a helyi körülmények indokoltá teszik az önálló szervezést.

A szakszervezeti tiszteletdíjas könyvtárosok képzését ez az oktatási forma nem oldotta meg. Az egész országban összesen csak 37 szakszervezeti tiszteletdíjas könyvtáros vett részt ezen a tanfolyamon. Részükre indokoltnak látszik egy külön őszi tanfolyam szervezése.

A tanfolyamok tematikájának összeállításában a megyék általában követték a központi útmutatót. A helyi szükségekhez mérten alapfokú, vagy továbbképző jellegű szakmai ismereteket is adtak.

Az effajta nyári tanfolyamok szervezése már gyakorlattá vált a megyei könyvtárakban. A legtöbb helyen jó munkamódszerek is alakultak ki. A tanfolyam a hallgatóknak tetszik, hatása könyvtárunk munkájában szemmel látható.

2. Tudományos és szakkönyvtárak dolgozóinak továbbképzése.

1959 januárjában *raktárkezelői tanfolyamot* indítottunk a nagy könyvtárak raktárkezelői számára. A cél az volt, hogy 30 óra alatt könyvtártani és általános műveltséget adó ismereteket tanítsuk meg a résztvevőket. A tananyag két részből állt: 1. A könyvtártan alapjai, 2. Irodalmi, történelmi, földrajzi és természettudományi ismeretek. Alapos ismereteket a raktárkezelők ezen a tanfolyamon nem kaphattak. A tematika összeállítói (ez még az Oktatási Osztály megalakulása előtt történt) kevés időt szántak ezeknek az igen szükséges és hasznos ismereteknek elsajátítására. A jövőben sokkal nagyobb órászámmal kell megterveznünk az ilyen tanfolyamokat és figyelmet kell fordítanunk arra, hogy több új, korszerű, a gyakorlatban is felhasználható ismeretet kapjanak a raktárkezelők. Helyes lenne a tananyagba művelődéspolitikai ismereteket is beiktatni.

Rövid fennállása alatt az Oktatási Osztály már három 40 órás *általános osztályozó tanfolyamot* szervezett. Ezeket olyan budapesti könyvtárosok látogatták, akiknek munkájuk jobb elvégzéséhez szükséges volt megismerkedniük az egyetemes tizedes osztályozás alapjaival. Az első tanfolyamnak olyan nagy volt a sikere, hogy másodsorra a jelentkezők nagy létszáma miatt két párhuzamos tanfolyamot kellett indítani. A népszerű továbbképzési

formának az Oktatási Osztály terveiben feltétlenül továbbra is szerepelnie kell.

A budapesti tudományos könyvtárak gyakorlott szakozói számára szerveztünk egy negyvenórás *társadalomtudományi osztályozó tanfolyamot*. Ezt a tanfolyamot úgy állítottuk össze, hogy az egyes részterületek szakozási problémáit mindig annak a területnek a legjobb ismerője adta elő. Így elértük, hogy a tudományos könyvtárak gyakorlott osztályozói is sok új ismerethez jutottak, sok kérdést megvitathattak és közösen új álláspontokat is kialakíthattak. A sikeres tanfolyam megismétlésére nem gondolunk; a szükségletet egy időre kielégítette. Más szakterületeken viszont inkább az illetékes hálózati központok feladata, hogy hasonló tanfolyamokat rendezzenek.

Az osztályozó tanfolyamok tematikáját mindkét esetben az Osztályozási Szakbizottság állította össze és megszervezésükben is igen sok segítséget nyújtott az Oktatási Osztálynak.

*

Az Oktatási Osztály kezdeti lépései, ha nem voltak is egészen eredménytelenek, még sok kívánnivalót hagytak maguk után. Ahhoz, hogy igazán jó munkát tudjunk végezni, nagyobb tervszerűsége van szükség. A tervszerű munkánknak két előfeltétele van: 1. felmérni a főhivatású könyvtárosok képzettségét, 2. a képzettségi rendelet. Az első előfeltétel már megvalósult. A főhivatású könyvtárosok képzettségét már felmértük, most folynak az adatok feldolgozásával kapcsolatos munkálatok, s minden reményünk megvan arra is, hogy a képzettségi rendelet hamarosan megjelenik és ezek alapján el tudjuk készíteni a könyvtárosképzés és továbbképzés távlati tervét.